

## ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΣ

Τὸ ζήτημα τῆς μελέτης τῶν ἐπιγραμμάτων, ὥς ἔξ αὐτῆς τῆς φύσεώς του, εἶναι λίαν δισχερές· τὸ πρᾶγμα καθίσταται ἔτι δυσχερέστερον προκειμένου περὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ἔσχε εὐρυτάτην διάδοσιν.

Δύναταί τις, κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, νὰ εὕρῃ ἐπιγράμματα παντὸς εἶδους· ἐπιγράμματα δηλονότι ἀφορῶντα εἰς ποικίλα πρόσωπα, πράγματα, γεγονότα, καταστάσεις κ.λ.π. Συναντῶμεν π.χ. ἐπιγράμματα ἀναφερόμενα εἰς πρόσωπα ἐκκλησιαστικά, στρατιωτικά καὶ πολιτικά, εἰς ἁγίους, μάρτυρας, ὁμολογητάς, μοναχοὺς, ἐπισκόπους, αὐτοκράτορας, στρατηγούς καὶ διαφόρους ἄλλους ἀξιωματούχους τῆς πολιτείας. Ἐπίσης δὲν εἶναι σπάνια τὰ εἰς καταστάσεις ἀφορῶντα ἐπιγράμματα. Οὕτως ἔχομεν εἰς ἀσθενείας ἀναφερόμενα, εἰς σεισμούς, εἰς θαύματα. Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ περὶ κτηρίων, ναῶν, μονῶν, ἀνακτόρων καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων. Μεγίστην ὥσαυτως διάδοσιν ἔχουν τὰ ἐπὶ τῶν σπηλῶν καὶ εἰκόνων, ὥς καὶ τὰ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν βιβλίων ἀπαντῶμενα ἐπιγράμματα.

Ὁ θέλων νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, εἴτε ἀπὸ τοῦ εἶδους τούτου τῆς ποιήσεως ὁρμώμενος, εἴτε καὶ ἀπὸ τῆς μετρικῆς αὐτῶν μορφῆς ἐκκινῶν, θὰ ἀναχθῇ ἀσφαλῶς εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Διὰ τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων τὸ ἐπίγραμμα, ὥς ποιητικὸν εἶδος, μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικούς, ἔλαβε δὲ μεγίστην ἀνάπτυξιν κατὰ τοὺς κυρίως βυζαντινοὺς χρόνους· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, παρὰ τὴν παρατηρηθεῖσαν ὑφ᾽ ἑσιν, δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς· ἐσυνεχίσθη κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ὅπως ὅλαι αἱ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ Βυζαντίου, μέχρι τῶν χρόνων τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ μετέπειτα ἀκόμη.

Τὸ πλῆθος τῶν βυζαντινῶν ἐπιγραμμάτων, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα γραπτὰ εἶδη τοῦ λόγου, μέχρι μὲν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας, παρεδίδετο διὰ χιλιάδων χειρογράφων, γραφομένων ὑπὸ ἀσήμεων μοναχῶν ἢ καὶ λογίων κληρικῶν καὶ κοσμικῶν, οἱ ὅποιοι ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραμένουν ἄγνωστοι, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας καὶ ἐντεῦθεν ὁ τρόπος τῆς παραδόσεως ἀκολουθεῖ δύο ὁδοὺς· τὴν διὰ τῶν χειρογράφων ἀφ' ἑνός, διότι δὲν ἦτο εὐκόλουν εἰς τοὺς ὑποδούλους πλέον Ἐλ-

ληνας νὰ τυπώνουν ἐλευθέρως τὰ βιβλία των, καὶ ἐξ ἄλλου τὴν διὰ τῶν ἐν-  
τύπων βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἐξετυπώνοντο ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ κυρίως εἰς  
τὰ Ἑλληνικά τυπογραφεῖα τῆς Βενετίας.

Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι πλῆθος μέγα ἐπιγραμμάτων σφύζεται μέχρι  
σήμερον, εἴτε εἰς συλλογάς, — ἥδη κατὰ τὴν βυζαντινὴν περιόδον ἔχομεν δύο  
σπουδαίας Ἀνθολογίας, πλὴν τῶν πολυαρίθμων ἄλλων μικροτέρας ἐκτάσεως  
συλλογῶν, τὴν τοῦ Κεφαλᾶ (ι' αἰ.) τὴν γνωστὴν ὡς Παλατίνην Ἀνθολο-  
γίαν, καὶ τὴν τοῦ Μαξίμου Πλανούδη (ιδ' αἰ.) — εἴτε εἰς ἔντυπα βιβλία λει-  
τουργικῆς ἢ ἄλλης χρήσεως, εἴτε τέλος παραμένει ἀνέκδοτον εἰσέτι εἰς τὰ ἀνὰ  
τὸν κόσμον διεσκορπισμένα χειρόγραφα.

Ἡμεῖς, προκειμένου νὰ συλλέξωμεν καὶ ἐκδώσωμεν τὰ εἰς τοὺς τέσσαρας  
Εὐαγγελιστάς ἀναφερόμενα ἐπιγράμματα, πρωτίστως συνεβουλεύθημεν πλεῖ-  
στα ὅσα χειρόγραφα, κυρίως Εὐαγγέλια, ἀποκείμενα εἰς Βιβλιοθήκας τῶν  
Ἱ. Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν  
Πάτμῳ, τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βου-  
λῆς, τὰς ὁποίας ἐπὶ τούτῳ ἐπεσκέφθημεν, κ. ἄ.

Ἀκολουθῶς εἶδομεν πλῆθος καταλόγων χειρογράφων ἐν οἷς εἴτε γίνε-  
ται ἀπλῆ μνεῖα ἐπιγραμμάτων, εἴτε παρατίθεται ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος αὐτῶν,  
εἴτε καὶ παρασιωπῶνται ἐν αὐτοῖς ἀναγεγραμμένα ἄγνωστα ἐπιγράμματα.  
Οὕτω π.χ. ὁ Coxe (στ. 47, βλ. κατωτέρω) μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῆς ὑπάρ-  
ξεως ἐπιγράμματος εἰς Μᾶρκον, οὕτινος ἡ ἀρχή :

*« ἄρδενε Μάρκε ψυχοφαῶς τὴν κτίσιν  
λόγον ὁ Μάρκος τὴν ἀείροντον χάριν »* (sic)

(πρὸ βλ. κατωτέρω ἐπίγραμμα 8 εἰς Μᾶρκον). Ὁ Αὐτὸς Coxe (᾿Ενθ' ἀν.) μνη-  
μονεύει καὶ ἑτέρου ἱαμβικοῦ ἐπιγράμματος εἰς Ἰωάννην ἐξ ἐννέα στίχων,  
οὕτινος ἡ ἀρχή :

*« Βροντῆς γόνον σε Χριστὸς εἰκότως ἔφη  
ὥς τὴν ἀναρχον Πατρὸς ἑξαναϊτίου. »* (sic)

ἐπίσης μὴ γνωστὸν ἄλλοθεν.

Τέλος ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν, ὡς τοῦ Daniel  
Heinsius, Λέοντος Ἀλλατίου, C. Tischendorf, Σωφρ. Εὐστρατιάδου κ. ἄ.  
ἐκδοθέντα ἐπιγράμματα εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν εἰς διαφόρους κώδικας καὶ ἔντυπα ἐπιγραμμά-  
των εἰς Εὐαγγελιστάς μᾶς ἄγει νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐλάχιστα διέλαθον τὴν  
ἐρευναν.

Οἱ ποιηταὶ τῶν ἐπιγραμμάτων εἰς Εὐαγγελιστάς παραμένουν, κατὰ τὸ





Ἡ γλῶσσα τῶν επιγραμμάτων εἶναι ποικίλη. Εἰς τὰ τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου καὶ τὰ ἡρωελεγεία χρησιμοποιεῖται ἡ ὁμηρικὴ. Ἀλλὰ καὶ τὸ γλωσσικὸν ὄλικόν τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἐν ἐκτάσει χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς αὐτὸ τείνουν νὰ προσαρμοσθῶν ὅλα τὰ ἱαμβικὰ ἐπιγράμματα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ γλῶσσα τῶν επιγραμμάτων δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ ἀναχθῶμεν εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα ἐγράφησαν.

Γενικῶς ὁ χρόνος τῆς συνθέσεως τῶν επιγραμμάτων τούτων εἶναι δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς. Καὶ ναὶ μὲν διὰ τὰ ὑπὸ Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος καὶ Μιχαὴλ Ἀποστόλη γραφέντα ἐπιγράμματα δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν περίπου τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς των, δεδομένου ὅτι ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ θ' αἰῶνος, ὁ δὲ δεῦτερος περὶ τὰ μέσα τοῦ ιε', διὰ τὰ ἄλλα ὅμως εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὑποθέσεις. Ὡς χρόνον συνθέσεως αὐτῶν ἡμεῖς ὑποθέτομεν τὸν θ' αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἀκμὴ τῆς επιγραμματοποιΐας, θέτομεν δὲ ὡς *terminus ante quem* πολλῶν ἐκ τῶν επιγραμμάτων τὸν ι' αἰῶνα, διότι ἤδη κώδικες τοῦ ι' καὶ ια' αἰῶνος περιέχουν πολλὰ ἐπιγράμματα εἰς εὐαγγελιστάς. Ἄς σημειωθῇ τέλος ὅτι νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι εἰς μόνον ὁ ποιητὴς πάντων τῶν εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς ἀναφερομένων επιγραμμάτων<sup>1</sup>.

Εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιγράμματα ἐξάιρεται τὸ πρόσωπον ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ. Ἀναφέρονται χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ χαρακτῆρός του καὶ ἐξάιρονται ὁρισμένα μέρη τοῦ εὐαγγελίου των. Τοιούτοτρόπως τὰ εἰς Ματθαῖον ἀναφερόμενα ἐξάιρουν τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτος «ἐκ τελώνου» ἐγένετο Εὐαγγελιστής, τὸ ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Εὐαγγελιστῶν,

<sup>1</sup> Πολλάκις τὰ ἐπιγράμματα ἡλλοιοῦντο διὰ τῆς προσθήκης στίχων τῶν ἀντιγραφῶν, οὕτω δὲ παρέχουν μεγίστην δυσκολίαν εἰς τὸν ἐπιχειροῦντα νὰ τὰ ἐκδώσῃ. Φέρομεν μόνον ἓν παράδειγμα : Ὁ Πατριάρχης κώδιξ 334 (ιδ' αἰ.) φ. 8ν φέρει ὡς ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ματθαῖον τὸ ἀκόλουθον :

*Κινῶν τελώνης, συγκινεῖ καὶ τοὺς λίθους  
ὄθεν πλάνος σίγησον, ὀρφῆως λύρα  
καθ' ἡμεροῦσαν, τὴν λιθότροπον φύσιν. (sic)*

Τοῦτο, ὡς ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ματθαῖον, ἐξέδωκεν ὁ Σακελίων (Πατρ. Βιβλ. σ. 159). Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλλατίου ἐκδοθέντος μακροῦ ἐπιγράμματος (πρβλ. ἐπίγραμμα εἰς τοὺς Δ' εὐαγγελιστάς), καὶ εἶναι ὅλως διάφορον ἰδοὺ τὸ τμήμα τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀλλατίου :

*Ἐνταῦθα τὴν θέλγουςαν εἰκότως λύραν  
κινῶν τέλος γε συγκινεῖ καὶ τοὺς λίθους  
ὄθεν πλάνος σίγησον Ὀρφῆως λύρα  
πόνους Ἰωάννης γὰρ ἤρμωσε ξένην  
καθημεροῦσαν τὴν λιθότροπον φύσιν.*



ὅτι ἀναφέρει καὶ περιγράφει τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Σωτῆρος κ.ἄ. Τὰ εἰς τὸν Μᾶρκον ἀναφερόμενα ὁμιλοῦν περὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν Ἀποστόλων Πέτρον, περὶ τοῦ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ δεύτερος Εὐαγγελιστὴς καὶ περὶ ὠρισμένων σημείων τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου. Ὁ Λουκᾶς ἐγκωμιάζεται ὡς ἱατρὸς σωμάτων καὶ ψυχῶν ἄριστος, καὶ διότι, ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος διὰ τὸν Μᾶρκον, ἐγένετο καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὸν Λουκᾶν, δηλαδὴ πνευματικὸς πατήρ καὶ «τεχνικὸς παιδοτρίβης». Ἀναφέρεται καὶ ἐξαίρεται ἐπίσης ἰδὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Λουκᾶς μνημονεύει τῆς παιδικῆς καὶ μέσης ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ παρακολουθεῖ Αὐτὸν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του μέχρι τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναβάσεώς Του. Τὸ ὅτι εἶναι τρίτος Εὐαγγελιστὴς καὶ ὁ γλαφυρότερος τῶν Εὐαγγελιστῶν δὲν μένει ἀπαράτητον καὶ ἀμνημόνευτον ἀπὸ τοὺς ἐπιγραμματοποιούς. Τέλος ὁ Ἰωάννης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἐπιγραμμάτων, ἐγκωμιάζεται διὰ τὴν ἀρίστην δογματικὴν του «...ἐν ὕψει δογμάτων | πρῶτος, μέγιστος, ἄκρος, ἀρχὴ καὶ τέλος». Εἶναι παρθένος, ἡγαπημένος τοῦ ἐκ τῆς Παρθένου τεχθέντος Ἰησοῦ. Εἶναι υἱὸς καὶ γόνος τῆς βροντῆς.

Γεγονότα, ὅπως τὸ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰωάννης ἔπεσεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, περιβάλλονται ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῶν ἐπιγραμμάτων μὲ αἵγλην μυστηρίου καὶ γίνονται ἀντικείμενα ἐπαίνου καὶ ἐγκωμίου. Τὸ ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁμίλησε περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ὁποῖος «ἦν ἐν ἀρχῇ» ἀποτελεῖ ἐπίσης γεγονὸς ἄξιον ἐξάρσεως.

Τὰ ἐπιγράμματα τέλος τὰ εἰς τὰ Μηναιὰ φερόμενα κυρίως ὁμιλοῦν περὶ τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ.

Ἄς σημειωθῇ ἀκόμη ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν Εὐαγγελίων ἐπὶ τὰ ἐπιγράμματα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι φυσικὴ, ἐρμηνεύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα προετάσσοντο τῶν οἰκείων Εὐαγγελίων, τιθέμενα κάτωθεν τῶν κανόνων τοῦ Εὐσεβίου, τῶν ὑποθέσεων ἐκάστου Εὐαγγελίου ἢ τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ καὶ ἄλλων βιογραφικῶν σημειωμάτων ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα, πλὴν τῶν ἄλλων, ἀνεφέρετο καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συγγραφῆς τοῦ Εὐαγγελίου καθὼς καὶ αἱ σχέσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον κ.λ.π.

Πλὴν τῶν ἐπιγραμμάτων τὰ ὁποῖα σαφῶς ἀναφέρονται εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, δευτερευούσης σημασίας, τιθέμενα εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος ἐκάστου χειρογράφου Εὐαγγελίου ἐξαιρόντα τὴν ἀξίαν τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ καὶ προτρέποντα τὸν ἀναγνώστην εἰς συμμόρφωσιν πρὸς αὐτὰ κ.λ.π.

Ἐπίσης ἄλλα ἐπιγράμματα ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἢ παραδόσις, ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως ὀρμωμένη, συνεσχέτισε μὲ τοὺς Εὐαγγελιστάς· τοιαῦτα π.χ. εἶναι ὁ λέων σχετισθεὶς μὲ τὸν Μᾶρκον, ὁ μόσχος μὲ τὸν Λουκᾶν, ὁ αἰετὸς μὲ τὸν Ἰωάννην, ἄγγελος μὲ τὸν Ματθαῖον. Τούτων

συχνὰ γίνεται σύγχυσις καὶ ἡ ἐναλλαγή δὲν εἶναι σπανία. Τὰ τοιούτου εἶδους ἐπιγράμματα δὲν περιλαμβάνομεν εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην. Ἐπίσης ἀπεκλείσαμεν καὶ τὰ μακρὰ καὶ ἐκτενῆ ποιήματα εἰς Εὐαγγελιστάς<sup>1</sup>.

Ἡ παροῦσα συλλογὴ καὶ ἔκδοσις τῶν εἰς Εὐαγγελιστάς ἐπιγραμμάτων δὲν ἀξιοῖ ὅτι εἶναι πλήρης καὶ ἀρτία ἔκδοσις. Τοιαύτη ἐξ ἄλλου εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας.

Ἡμεῖς προσεπαθήσαμεν νὰ συλλέξωμεν καὶ συγκεντρώσωμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ διεσκορπισμένα καὶ λησμονημένα, τινὰ δὲ καὶ ἀνέκδοτα, ἐπιγράμματα εἰς Εὐαγγελιστάς.

Σκόπιμον ἐθεωρήσαμεν νὰ ἀναφέρωμεν εἰς ἕκαστον ἐπίγραμμα τὰς πηγὰς ὅθεν τὸ παρελάβομεν, ὥστε νὰ διευκολύνωμεν τὸν ἐπιθυμοῦντα ν' ἀσχοληθῇ μὲ παρομοίαν ἐργασίαν.

Τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα δὲν ἐβαρύναμεν μὲ γραφὰς δευτερευούσης σημασίας. Λέξεις, οἷαι Θεός, Λόγος, Μᾶρκος κ.λ.π., αἱ ὅποται διὰ μικρῶν γραμμάτων ἐφέροντο εἰς τοὺς κώδικας ἐγράψαμεν διὰ κεφαλαίων χωρὶς νὰ τὸ δηλώσωμεν, ἐκτὸς ἂν τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητον. Τὸν τονισμὸν καὶ τὴν στίξιν ἐκανονίσσαμεν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ<sup>2</sup>.

ΑΘ. ΚΟΜΙΝΗΣ

<sup>1</sup> Ποίημα ἱαμβικόν, ἐκ 35 στίχων συγκείμενον, εὑρομεν εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 190 κώδικα (ιζ' αἰ.) τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Τοῦτο, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, εἶναι ἀνέκδοτον.

φ. 103r Ἀρχ. *Βροντὴν συνιστᾷ καὶ τὸ πῦρ συνεξ...*  
*Ὑδωρ καταρρεῖ καὶ σκεδάζει τὰ νέφη.*

Τελ. *Καὶ χειραγωγεῖ καὶ καταναγάζει πλέον*  
*Ἡμᾶς ὁδηγῶν πρὸς τρίβους οὐρανίους.*

<sup>2</sup> Τὰ τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη ἐπιγράμματα, ἀφήσαμεν ἄθικτα, διότι, ὥς μαρτυρεῖ ὁ Λαοῦδας (σ. 173), ὁ κῶδιξ εἶναι αὐτόγραφος.



## ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀλλάτιος : Δέοντος Ἀλλατίου, De libris et rebus Ecclesiasticis Græcorum, dissertationes et observationes variæ, Parisiis, 1646.
- Anth. Palat. : Fred. Dübner, Epigrammatum Anthologia Palatina, Parisiis, edit. Ambr. Firm-Didot, 1871 (Τὰ τῶν χριστιανῶν ἐπιγράμματα).
- Βέης : Νίκου Α. Βέη, Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1915 (ὁ δεύτερος τόμος δὲν ἐξεδόθη ἀκόμη).
- Γρηγόριος Παλαμᾶς : Πρ. Α. Σωφρονίου [Εὐστρατιάδου], Ἀγιορειτικῶν κωδίκων σημειώματα, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Α', 1917 σσ. 49-62.
- Coxe : Henrici O. Coxe, Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecæ Bodleianæ. Pars prima recensioem codicum Græcorum continens, Oxonii, 1853.
- Cyrillus : Salvatoris Cyrilli, Codices Græci Mss Regiæ Bibliothecæ Borhonicæ, tom. I, Neapoli, 1826.
- Εὐστρατιάδης : Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Εὐαγγέλιον Μαρίας τῆς Παλαιολογίνας, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1911.
- Fabricius : Jo. Alberti Fabricii, Bibliothecæ Græcæ Liber V, Hamburgi, 1712 (περιέχει ἀκριβῆ ἀνατύπωσιν τοῦ προμνημονευθέντος ἔργου τοῦ Ἀλλατίου).
- Ζωμαρίδης : Εὐγεν. Ζωμαρίδου, Die Dumba'sche Evangelien-Handschrift vom Jahre 1226, Leipzig, 1904 (πρόκειται περὶ τοῦ χειρογράφου τῆς Γενναδείου Βιβλιοθήκης. Ὁ κώδιξ οὗτος ἐδωρήθη ἐσχάτως εἰς τὴν ὡς ἂναι Βιβλιοθήκην ὑπὸ τῆς κ. Ἑλένης Δ. Σταθάτου. Ὁ Ζωμαρίδης ἐκδίδων τὰ ἐπιγράμματα τοῦ κώδικος τούτου εἶχε ὑπ' ὄψιν τοὺς ἄλλους κώδικας τῆς Ἀγίας Λαύρας Πελοποννήσου, τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης).
- Heinsius : Danielis Heinsii, Aristarchus Sacer sive ad Nonni in Johannem Metaphrasin exercitationes, Lugduni Batavorum, 1627.
- Ἱεροσολ. Βιβλ. : Ἀθαν. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, 4, ἐν Πετρούπολει, 1899.
- Καλλιμάχος : Πρ. εσβυτέρου Δημητρίου Καλλιμάχου, Συμπλήρωμα τῆς Πατριακῆς Βιβλιοθήκης, Ε.Φ., 12, 1913. (Τὸν ἐν σσ. 391-392 περιγραφόμενον κώδικα (40) ΨΟΕ', ἀναζητήσας δὲν εὑρον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτρῳ).

- Κατάλ. Βατοπεδίου : Σ ω φ ρ. Εὐστρατιάδου - Ἀρκαδίου Βατοπεδίου, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων, ἐν Κανταβριγίᾳ, 1924.
- Κατάλ. Λαύρας : Σ ω φ ρ. Εὐστρατιάδου - Σπυρ. Λαυριώτου, Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας, ἐν Κανταβριγίᾳ, 1925.
- Κουτλουμουσιανός : Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846 (Ὁ ὑπὸ Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ διὰ μακρῶν περιγραφόμενος κώδιξ, σήμερον δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ὡς ἄνω Μονῇ, πρβλ. Μητροπολίτου Ἀθηναγόρα τοῦ ἀπὸ Πρωτοσυγκέλλων, Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν τῇ Νήσῳ Χάλκῃ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Παναγίας, ΕΕΒΣ, 10-13 (1933-1937).
- Κυπρ. Σπουδαί : Παρθενίου Ἱ. Κιρμίτση, Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Παΐσιος καὶ ὁ ιδιόχειρος αὐτοῦ κώδιξ, Κυπριακαὶ Σπουδαί, 2, 1938, σσ. 1-30 (Ὁῦτος διατρεῖ κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐπιγραμματῶν τὰς ἀνορθογραφίας τοῦ κώδικος).
- Λαούρδας : Βασιλείου Λαούρδα, Μιχαὴλ Ἀποστόλη ἀνέκδοτα ἐπιγράμματα, ΕΕΒΣ, 20 (1950) σσ. 172-208.
- Martini : E. Martini, Catalogo di Manoscritti Greci esistenti nelle Biblioteche Italiane, vol. I, parte I, Milano 1893 vol. II, Milano 1902.
- Martini - Bassi : Aem. Martini et Dom. Bassi, Catalogus codicum Græcorum Bibliothecæ Ambrosianæ, tom. I, Mediolani 1906.
- Πατρ. Βιβλ. : Ἰωάννου Σακκελίωτος, Πατριαρχὴ Βιβλιοθήκη, Ἀθήνησιν 1890 (Ὁ Σακκελίωτος ἐκδίδων τὰ ἐπιγράμματα τῶν κωδίκων τῆς Πάτμου μεταβάλλει τὴν γραφὴν πρὸς τὸ κατὰ τὴν γνώμην του ὀρθότερον, χωρὶς νὰ τὸ δηλοῖ πάντοτε).
- Stornajolo : Cosimi Stornajolo, Codices Urbinales Græci Bibliothecæ Vaticanæ, Romæ 1895.
- Tischendorf : Const. Tischendorf, Anecdota Sacra et Profana, Lipsiæ 1855 (Ὁῦτος ἀναφέρει (σσ. 26-27) ὅτι ἐξέδωκεν ἀλλαχοῦ τὰ ἐπιγράμματα ὑπ' ἄρ. 2 εἰς Ματθαῖον, 2 εἰς Μάρκον, 2 εἰς Λουκᾶν καὶ 4 εἰς Ἰωάννην. Λέγει ὡσαύτως (Ἐνθ' ἀν.) ὅτι ἄλλοθεν ὀρμώμενος ἐξέδωκε τὰ αὐτὰ ἐπιγράμματα καὶ ὁ Matthæius. Ἀμφοτέρως τὰς ἐκδόσεις ἐπιμόνως ἀναζητήσας δὲν ἠδυνήθην νὰ εὑρῶ).



## I. SIGLA CODICUM

- Θ = Patmiacus (42) ΨΟΖ' aut 7 (secundum recensionem novam) XI s.  
 V = Vatopedinus 937, XI s.  
 Λ = Biblioth. Parlament. Gr. 2, XI s.  
 C = Athon. Lavræ A 22, XI s.  
 N' = Biblioth. Nation. Gr. 57, XII s.  
 G = Gennadei Biblioth. Ath. XIII s. (1226)  
 P = Patmiacus 94, XIII s.  
 S = » 81, XIV s. (1345)  
 R = » 334, XIV s.  
 H = Athon. Lavræ A 10, XIV s. (1337)  
 N = Biblioth. Nation. Gr. 151, XIV s.  
 A = Patmiacus 373, XVI s.  
 X = Const. Metochii S. Sepulchri 190, XVII s.  
 Cr = Biblioth. Archiepisc. Cypri 1, XVIII s.

## II. SIGLA CODICUM IN CATALOGIS ET LIBRIS DESCRIPTORUM

- M = Athon. Lavræ A 29, X s. Γρηγόριος Παλαμάς, σ. 54.  
 Σ = » » A 32, X s. » σσ. 54 - 55.  
 O = » » A 37, X s. Κατάλ. Λαύρας, σ. 5.  
 L = » » A 21, XI s. » σ. 3.  
 Φ = » » A 23, XI s. Γρηγόριος Παλαμάς, σσ. 53 - 54.  
 Φ' = » » A 34, XI s. Κατάλ. Λαύρας, σ. 5.  
 Ψ = » » A 12, XIV s. » σ. 2.  
 T = Biblioth. Universitatis Lips. X s. Tischendorf, p. 26.  
 T' = Moscov. apud Tischendorf pp. 26 - 27.  
 Ti = Cahirensis » » pp. 26 - 27.  
 X' = Const. Metochii S. Sepulchri 275, XI s. Ἱεροσ. Βιβλ., σσ. 254 - 255.  
 Pal. = Palæologinæ XII s. Εὐστρατιάδης, σ. 46.  
 K = Monast. Deiparæ Chalcæ, XII s. Κουτλουμουσιανός, σσ. 94 - 96.  
 E' = Vatopedius 922 XIII s. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 171.  
 E = » 247 XIV s. » σ. 54.  
 B = Patmiacus (40) ΨΟΕ' XV s. Καλλιμάχος, σσ. 391 - 392.  
 D = Biblioth. Borbonicæ, XI s. Cyrillus, pp. 5 - 6.  
 Q = » Bodleianæ, XI s. Coxe, σσ. 47 - 48.  
 Ω = » Vaticanæ, XII s. Stornajolo, pp. 5 - 8.  
 Δ = Biblioth. Palatin. Parmens. XI s. Martini, vol. I, parte I, pp. 188 - 189.  
 Δ' = Biblioth. Musei Nation. Palerm., XII - XIII s. Martini, vol. I, parte I, p. 143.  
 Mr = Biblioth. Vallicellianæ Rom. XIV s. » vol. II, p. 71.  
 Mq = » » » XV s. » vol. II, pp. 76 - 77.  
 W = Biblioth. Ambrosianæ, XIV s. Martini - Bassi, pp. 394 - 395.  
 F = Florentinus, Heinsius, pp. 270, 271, 276.  
 Ps = Parisinus Græcus 1744, Λαούργας, σσ. 172 - 202.  
 Π = Pelopon. Magn. Speluncæ 42, XVI s. Βέης, σ. 45.  
 Π' = » » Ζωμαρίδης p. 14.  
 Z = » S. Lavræ » pp. 11, 15, 16, 18.  
 Al = » Ἀλλάτιος, pp. 39 - 43.

## Α' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

### 1

Anth. Palat No 83. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2.

*Γράψε Θεοῦ σαρκώσιος ἔξοχα θαύματα πάντα  
Ματθαῖος σελίδεσσιν, ἐπεὶ λίπε δῶμα τελώνου.*

### 2

Codd. G, f. 54r. S (ἀνὰ δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ). N, p. 11 (ἐν σ. 13 οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ἐκ νέου γεγραμμένοι).

Zωμαρίδης, p. 12. Πατμ. Βιβλ., σ. 56. Tischendorf, p. 26 (μόνον γραφάς τινας). Heinsius, p. 271. Κατάλ. Λαύρας, σ. 3. Κατάλ. Βατοπεδίου, σσ. 54, 171. Καλλιμάχος, σ. 391. Martini-Bassi, tom. I, p. 394 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4). Coxe, στ. 47 (μόνον ὁ στίχος 1) <sup>1</sup>.

*Ματθαῖον τόδε τοῦργον, ἀριστοπόνοιο τελώνου,  
ὃς τόκον ἔφρασε θεῖον ἀπειρογάμοιο γυναικός,  
ἣ τέκεν ἄσπορον υἱόν, ὃν οὐ χάδεν οὐρανὸς εὐρύς,  
Χριστὸν αἰεζώνοντα Θεόν, βροτὸν αὐτὸν ἐόντα.*

### 3

Cod. A, f. 8v (τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἀνέκδοτον) <sup>2</sup>.

*Τῆς <εὐ>σεβείας θερμοὺς ὦν θεηγόρος  
Ἀποστόλων τε τῶν σοφῶν συνεργάτης,*

11 Ματθαῖος ἔγραψε Θ. σαρκώσεως... Ψ 2 σελίδεσι ...δόμα... Ψ

21 ante v. 1 in G hic v. fertur : Ματθαῖος ἐξέφηγε σάρκωσιν θείαν. 1 τόδε τ' οὐργον TTi τόδε ἔργον GSEE'T' BWQ τόδ' ἔργον N 2 ὁ τ. ἔγραψε TTi ὁ τ. ἔφρασε T' ὃς πόνον F 3 α. υἱὰ τὸν οὐ χ. L ὃν οὐχάδεν NE' οὐχ... οὐρανὸς εὐρεῖν E 4 αἰεζώνοντα NSEE'F

31 <εὐ>σεβείας legi

<sup>1</sup> Οὗτος λέγει ὅτι τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ πέντε στίχων.

<sup>2</sup> Τὸν κώδικα περιέγραψε ὁ Ν. Βέης ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Σ. Λάμπρου (πρβλ. ΝΕ, 6, 1909, σ. 101 σημ.) ἐν ΝΕ, 1, 1904, σ. 91, ὅπου οἱ στίχοι ὀνομάζονται γνωστοί, παραδόξως.



5 *Ματθαῖε, μύστα τῆς ἄνω θεωρίας,  
 Εὐαγγελιστῆς πρῶτος, ὡς δεδειγμένος,  
 ἀνιστόρησας τὸν θεόκριτον λόγον.  
 Καὶ νῦν παράσχου τῷ σοφουργῷ δεσπότῃ*  
 — — — — —  
 10 *ταῖς σαῖς γε λιταῖς Χριστὸν ἰλεωμένος  
 ἄρξαι κρατῆσαι τοῦ θεοστεφοῦς κράτους  
 ἐν ἀπλέοις τε καὶ γαληναίοις χρόνοις  
 πατοῦντα καὶ τρέποντα τοὺς ἐναντίους  
 καὶ τὰ πρὸς εὐσέβειαν ἐξησκημένος.*

## 4

Codd. V, f. 13v. N, p. 11.

Κουτλουμουσιανός, σ. 94. Ζωμαρίδης, p. 11 σημ. 10. Stornajolo, p. 5 (μόνον ὁ στίχος 1).

5 *Ὁ πρὶν τελώνης καὶ σχολάζων τοῖς φόροις  
 Εὐαγγελιστῆς νῦν δέδεικται προσφόρος,  
 Ματθαῖος ὁ κράτιστος ἐν θεηγόροις·  
 τὴν τοῦ Λόγου γὰρ σαρκικὴν ἐνδημίαν  
 καθιστορεῖ τε καὶ σαφῶς διαγράφει.*

## 5

Codd. G, 7v (καταλογάδην). A, f. 447v. H, f. 3v (οἱ στίχοι οὗτοι ἀποδίδονται εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόνα).

Ζωμαρίδης, pp. 10-11. Κουτλουμουσιανός, σ. 95 (μόνον οἱ πέντε τελευταῖοι στίχοι). Tischendorf, p. 26. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2. Stornajolo, p. 5 (μόνον ὁ στίχος 1. Οἱ στίχοι ἀποδίδονται εἰς τινὰ Νικήταν, ὃ δὲ Stornajolo κακῶς ὑποθέτει Νικήταν τὸν Σεργῶν).

5 *Τὸν ἐκ τελώνων θαύμασον θεηγόρον  
 Εὐαγγελιστὴν πρῶτον ἐκλελεγμένον,  
 ὀλέθριον λιπόντα κέρδος χρημάτων  
 καὶ ζῶντα κερδάναντα τὸν Θεὸν Λόγον,  
 ἔθνη μαθητεύσαντα πάντα καὶ κόσμον,  
 καλῶς τελωνήσαντα καὶ σωτηρίως.*

37 codice corrupto, versus non legitur

43 *Μ. κράτιστος* VZ    4 *τ.τ.λ. σαρκικὴν* NZ    5 *ἀναγράφει* pro *διαγράφει* Z  
 51 *τὸν ἐκ τελωνῶν* G    2 *εὐαγγελιστὰ* G    3 *λοιπόντα* G    4 *τὸν* om.G    5 *θαν-*  
*ματεύσαντα* pro *μαθητεύσαντα* G    πάντα om.G    v. 5 om.T

10 Ματθαῖος οὗτος, ὃς διδάσκει συγγράφων,  
ὥς ἐν σαγήνῃ τῇ θεοπλόκῳ βίβλῳ  
πλέκων τὰ θεῖα τοῦ κενωθέντος Λόγου  
καὶ σάρκα προσλαβόντος ἐκ τῆς Παρθένου,  
τῷ ζῶντι καὶ τρέφοντι τὰς ψυχὰς λόγῳ  
ζωορρεῖ πρὸς εὐσέβειαν ἀνθρώπων γένος.

6

Γρηγόριος Παλαμᾶς, 1, σ. 54.

Ὁ χθὲς τελώνης, σήμερον σεσωσμένος  
τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν ἐνθάδε γράφει  
δι' ἧς τελώνης καὶ φονεύς, εἶπερ θέλει,  
Εὐαγγελιστὴς γίγνεται θεογράφος.

7

Ἀλλάτιος, p. 40. Fabricius, p. 28.

Σελασφόροις λάμπει τοῦ Παρακλήτου  
τὸν νοῦν ἔλλαμψείς, ὦ Ματθαῖε θεόπτα,  
τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν, ἀφράστῳ τρόπῳ,  
κατήγγειλας ἄριστα τῇ χθονὶ πάση.

8

Ἀλλάτιος, p. 40. Fabricius, pp. 28-29.

5 Ὡς μαργάρους δώδεκα Ματθαῖος λόγους,  
πλοῦτον νοητὸν χριστιανικῷ σίφει,  
ὃν καὶ κρατοῦντες ἔνδον ἐν στέροισι, φίλοι,  
κόσμον φύγωμεν καὶ ματαίᾳς φροντίδας,  
ἐκεῖνος ὥσπερ τῶν τελωνῶν τὴν λύμην  
καὶ πρὸς χαρὰν δράμωμεν, Χριστῷ, ἐν τάχει.

9

Martini, vol. I, parte I, p. 188.

Τὴν βίβλον, ἣν ἔγραψε ταύτην Ματθαῖος,  
κρατῶν ἀναπτύσσει τὴν γνῶσιν λέγει

51 διδάσκων συγγράφων ΤΗ διδάσκων συγγράφει Α 10 κ.σ. λαβόντος Α προ-  
λαβόντος G 11 καὶ ζ. HK

73 λόγου Α1

81 pro δώδεκα forsitan δέδωκε 3 κρατοῦντες scripsi κραταιοῦντες Α1

92 forsitan post ἀναπτύσσει addendum τε pro metri conentione



5 τῆς μουσικῆς τε καὶ ξένης τοῦ Κυρίου  
σαρκώσεως τὸ θάῤμα πρὸς πᾶσαν χθόνα,  
σαφῶς διδάσκων καὶ βοῶν καθ' ἡμέραν  
τὸν Χριστὸν ἥξειν τοῦ βροτῶν κοῖναι γένος.

## 10

Λ α ο ύ ρ δ α ς, σ. 179. (Οἱ στίχοι τοῦ Μ ι χ. ᾿Α π ο σ τ ό λ η).  
Βίον μισήσας τοῦ τελώνου, τρισμάκαρ,  
καλοῦντι Χριστῷ ἠκολούθησας πόθῳ.  
Πῦρ δεκάτῃ κατέκαυσε λιρὸν Ματθαῖον ἐν ἑκτῇ <sup>1</sup>.  
Οὔρεος ἐν λοφιῇ Ματθαίῳ ἔδωκε Χριστὸς  
ῥαῦθον ἔχειν ἥ δὴ μυρί' ἔοργε καλά.

## 11

Μ η ν α ῖ ο ν Νοεμβρίου ἔκδ. Βενετίας, ἡμ. 16η.  
«Σώζεις ᾿Ιησοῦ καὶ τελώνας· Σοὶ χάρις».  
Οὕτω βοᾷ Ματθαῖος ἐκ πυρὸς μέσου.  
᾿Ακάματον Ματθαῖον πῦρ δεκάτῃ κτάνεν ἑκτῇ.

## Β' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΜΑΡΚΟΝ

## 1

Α n t h. P a l a t. No 85. Κατάλ. Λ α ύ ρ α ς, σ. 2.  
Οὐ κατ' ἐπωνυμίην Αἰγύπτιον ἔλλαχε λαὸν  
ῥοφνῇ, ἐπεὶ φωνῆς Μάρκου ἔδεκτο φάος.

## 2

Codd. G, f. 84r. N, f. 86v. S (ἀνὰ δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ).

Ζωμαρίδης, p. 14. Πατρ. Βιβλ., σ. 56. ᾿Αλλάτιος, pp. 40-41. Fabricius, p. 29. Heinsius, p. 270. Κουτλουμουσιανός, σ. 95. Ἱεροσ. Βιβλ., σ. 254. Εὐστρατιάδης, σ. 46. Κατάλ. Λ α ύ ρ α ς, σ. 5. Κατάλ. Βατοπεδίου, σσ. 54 καὶ 171. Καλλιμάχος, σ. 391. Martini-Bassi, tom. I, p. 394 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4). Martini, vol

94 τὸ scripsi τε Δ 5 καθημέραν Δ

11 Μᾶρκον οὐ κατεπώνυμε δοθῆναι τὸ πτόν ἔλαχε λαὸν Ψ

<sup>1</sup> Δηλ. Νοεμβρίου.

Π, p. 76 (μόνον ὁ στίχος 1). Tischendorf, p. 26 (μόνον τὴν ἀρχὴν καὶ τινὰς ἄλλας γραφάς).

Ὅσσα περὶ Χριστοῦ θεηγόρος ἔθνεα Πέτρος  
κηρύσσων ἐδίδασκεν ἀπὸ στομάτων ἐριτίμων,  
ἐνθάδε Μάρκος ἄγειρε καὶ ἐν σελίδεσσιν ἔθηκε·  
τοῦνεκα καὶ μερόπεσιν εὐάγγελος ἄλλος ἐδείχθη.

## 3

Cod. N, f. 87r.

Ζωμαρίδης, p. 14 σημ. 2. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 54. Κατάλ. Λαύρας, σ. 5.

Ἔργον ἀριπρεπὲς ἐκ μεγάλου Πέτρου μνηθεὶς  
Μάρκος ἔτευξε τόδε πνεύματος ἐν σοφίῃ.

## 4

Κατάλ. Λαύρας, σ. 3.

Πέτρου θεοπεσίοιο πάϊς καὶ μύστης Μάρκος  
τὴνδ' ἱερὴν ζαθέην τε βίβλον θέτο κοινὸν ὄνειρα,  
τῆς ἁρχῆς βάπτισμα Θεοῦ ἰδὲ θαύματα πλεῖστα  
καὶ τέλος εἰς πόλον ἄρσις Ἰησοῦ παμμεδέοντος.

## 5

Codd. V, f. 128v. G, f. 52v (καταλογάδην). P, f. 53v. A, f. 448v. C, f. 125r.

Tischendorf, p. 27. Πατρ. Βιβλ., σσ. 59 καὶ 169 σημ. 3 (ὅπου ἐκδίδεται πρόσθετος στίχος). Ζωμαρίδης, p. 12. Κατάλ. Λαύρας, σ. 3. Stornajolo, p. 6 (μόνον ὁ στίχος 1· ἀποδίδονται δὲ οἱ στίχοι εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόνα).

Υἱὸν Πέτρον, τὸν Μάρκον, ἡ θεία χάρις  
τίθησιν ἄλλην ἀρραγεσιάτην πέτραν,  
κηρῆδα καὶ σφραγίδα τῆς Ἐκκλησίας,

22 ἐδίδαξεν BE'FT' Pal. ἐρετίμων GX' 3 Πέτρος pro Μάρκος NF et μακάριος pro Μάρκος E

31 Πέτροιο μνησθεὶς E

42 τὴνδ' scripsi τὴν δ' L

51 ante v. 1 Ὁ δευτερεῦν Μάρκος ἐν θεογράφοις (qui quintus v. epigram. 6 est) A Τὸν Π. A 2 πέτρα P

<sup>1</sup> Δηλ. τῆς ὁποίας βίβλου ἢ ταύτης τῆς βίβλου.



5 *Εὐαγγελιστὴν δεύτερον θεηγόρον*  
*ἐξ οὗ μνηθεὶς τῶν θεοπρεπεσιῶν*  
*ἔργων Ἰησοῦ, σκέπτεται τὸ βιβλίον,*  
*Υἱὸν Θεοῦ τὸν Χριστὸν ἐκ προοιμίων*  
*λαμπρῶς διδάσκων καὶ σοφῶς ἀναγράφων.*

## 6

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σσ. 54-55.

*Λέων ὁ Μᾶρκος εὐρεθεὶς ἐκ τῶν λόγων,*  
*φρικτῶν βρυχηθμῶν ἐξερέγεται κτύπους,*  
*οὗς ἡ κτίσις πτήξασα, δορκάδος δίκην,*  
*τοὺς δυσπλόκους πέφενγε τῆς πλάνης βρόχους.*

## 7

Codd. N, ff. 86v, 87r. A, f. 448r. H, f. 73v.

Πατρ. Βιβλ., σ. 169 σημ. 3 (τέσσαρες στίχοι). Κατάλ. Λαύρας, σ. 2.  
 Stornajolo, p. 6 (μόνον ὁ στίχος 1)<sup>1</sup>. Martini, vol. II, p. 76.

*Πέτρου μνηθεὶς τοῖς ἀπορρήτοις λόγοις,*  
*τὴν τοῦ Θεοῦ κένωσιν εἰς βροτῶν φύσιν,*  
*ἐν ᾗ τὸ διπλοῦν, ὢν Θεάνθρωπος, φέρει,*  
*ταύτην καθεξῆς συντίθησι πανσόφως*  
*ὁ δευτερεύων Μᾶρκος ἐν θεογράφοις.*

## 8

Cod. R, f. 8v.

Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29. Πατρ. Βιβλ., σ. 159.  
 Ἱεροσ. Βιβλ. σ. 254. Cox, σ. 47 (μόνον ὁ στίχος 1 ὡς συνέχεια ἄλλου).

*Λόγων ὁ Μᾶρκος τὴν ἀείρουτον χύσιν,*  
*εἰς πληθος ἐκκένωσον, ἀντλήσας, ὅπως*  
*κόσμος παρηγόρημα τοῦ δίψους λάβῃ.*

56 ἔργον G 7 Υἱὸν A

73 θεανθρώπως A 5 ὁ δεύτερος M. H v. quintus omisus est apud A (additus vero epigrammati 5, quod sequitur in A)

81 v. om. R λέγων A1 χάριν Q 2 εἰς om. R ἐκκένωσεν X' ὅτι pro ὅπως  
 A1 3 κ. παρηγῶ ῥημάτων δίψος λάβοι A1 λάβει R

<sup>1</sup> Οὗτος ἀναφέρει ὅτι ὁ Matthæius ἐξέδωκε τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο· τὴν ἐκδοσιν δὲν εἶδον.

## 9

Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29.

Τὴν ἄφραστον γέννησιν τὴν πρὸ αἰώνων  
καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς σαρκικὴν παρουσίαν  
ὁ Μᾶρκος ὁ πάνσεπτος διατρανώσας,  
τοῦ Θεοῦ Λόγου, φρυκτωρεῖ πᾶσαν κτίσιν.

## 10

Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29.

Μᾶρκος προβάλλει τοὺς θεηγόρους λόγους  
ἔλκει πλάνης τε καὶ σκότους βροτῶν γένος  
πέμπει τε πρὸς φῶς τῆς ἀληθείας τάδε.  
Τοῖνυν δρᾶμωμεν εὐσεβῶς πάντες, φίλοι,  
5 κόσμον λιπόντες τὸν μάταιον καὶ πλάνον,  
πρὸς δεσπότην εὐσπλαγχνον, εὐμενῇ λίαν.

## 11

Martini, vol. I, parte I, p. 188.

Ἐπέσχε χεῖρα Μᾶρκος ἄρτι τοῦ γράφειν,  
ἐπεὶ τὸ σεπτὸν καὶ πυρίπνοον στόμα  
τούτου διετράνωσεν εἰς πᾶσαν κτίσιν  
Θεὸν φανέντα τοῖς βροτοῖς ἐπ' ἐσχάτων  
5 τῶν ἡμερῶν, Ὅς ἐστιν ἄχρονος Λόγος,  
καθὼς γράφουσι τῶν προφητῶν αἱ βίβλοι.

## 12

Λαοῦργας, σσ. 192-193. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστολῆ).

Εὐαγγελιστὰ Μάρκε τοῦ θεοῦ λόγου  
ἰδὸν τέτευχας τῆς ἄνω κληρουχίας·  
αὐχένα εἰκάδι πέμπτη<sup>1</sup> Μάρκον ἔτμαγεν αἰχμή·  
ᾧ πολιοῦχ<sup>2</sup> Ἐνετῶν μεγαθύμων Μάρκε ἀγῆνορ,  
ῥύεο σεῖο πόλιν ἔκ γε δολορραφίης.

94 forsitan Θείου

112 ἐπεὶ scripsi ἐπὶ Δ 4 ἐπ' ἐσχάτων scripsi ἐπεσχάτων Δ

<sup>1</sup> Δηλ. Ἀπριλίου.



## 13

Μηναιῖον Ἀπριλίου, ἐκδ. Βενετίας, ἡμ. 25η.

*Σύροντες εἰς γῆν Μᾶρκον οἱ μισαφόνοι,  
πρὸς οὐρανὸν πέμποντες αὐτὸν ἡγνόνουν.*

*Εἰκάδι πέμπτη Μᾶρκον ἐνὶ χθονὶ ἄφρονες εἶλκον.*

## Γ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΛΟΥΚΑΝ

## 1

Anth. Palat. No 84. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2.

*Ἀθανάτον βιότοιο τελεσφόρα ἔργματα Χριστοῦ,  
πυκτίου ἐν λαγόνεσσι σαφῶς ἐνέπασσέ γε Λουκᾶς.*

## 2

Codd. G, f. 130v. N, f. 142v. S (ἀνὰ δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, καταλογάδην).

Ζωμαρίδης, p. 15. Πατρ. Βιβλ., σ. 56. Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29. Εὐστρατιάδης, σ. 46. Κατάλ. Βατοπεδίου, σσ. 54, 171. Κατάλ. Λαύρας, σ. 3. Καλλιμάχος, σσ. 391-392. Ἰεροσ. Βιβλ., σ. 254. Coxе, στ. 47 (μόνον οἱ στίχοι 1, 2). Martini-Bassi, p. 395 (μόνον οἱ στίχοι 1, 5). Martini, vol. II, pp. 71 καὶ 77 (μόνον ὁ στίχος 1 ἀποδίδεται δὲ τὸ ἐπίγραμμα εἰς Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόν). Tischendorf, p. 27 (μόνον γραφάς τινας).

*Λουκᾶς ἠπιόθυμος ἀκεστορίης ἐπίστωρ,  
ἀθανάτου Χριστοῦ γένος καὶ θέσκελα ἔργα  
ἀτρεκέως κατέλεξε, καὶ ὥς θάνεν ἄμμε σάωσας  
καὶ πάλιν ἐκ τύμβοιο θορῶν, μερόπεσιν ἐδείχθη,  
5 ἔνθεν δ' οὐρανὴν ὑπὲρ ἄντυγα Πατρὶ φαάνθη.*

## 3

Codd. G, f. 82v. P, f. 93v. R, f. 199v (οἱ στίχοι ἀποδίδονται εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόν). A, f. 449r. H, f. 111r (τὸ ἐπίγραμμα ἀποδίδεται ὡσαύτως εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόν).

133 *ἔλκον* lectio alia

11 *Λουκᾶν* ἄ. βρότοιο Ψ

21 ante v. 1 *Λουκᾶς διδάσκει καὶ συνάπτει τὸ δράμα* E *ἐπιβήτωρ* A1 2 *ἀθανά-*  
τοῦ Pal. *ἀθανάτοι* E' *Ἀθανάτοιο* Ti v. 2 om E 3 *ἀτρεκέως* EE' *κατέλεξεν*  
ὡς GN 4 *ἐμίχθη* ALLTTi 5 *ὑπὲρ* omL

Ζωμαρίδης, p. 13, Πατμ. Βιβλ., σ. 60. Tischendorf, p. 27. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2. Stornajolo, p. 7 (μόνον ὁ στίχος 1). Martini, vol. II, p. 7 (μόνον οἱ στίχοι 1, 7, θεωρούμενοι ὡς ἀρχαὶ δύο επιγραμμάτων· ἀποδίδονται εἰς Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόναν).

Ζωῆς τὸν ἄριον Χριστὸν ἡξιωμένο;  
φαγεῖν, ταφῆς λάμπαντα τῆς τριημέρου  
Εὐαγγελιστῆς τυγχάνει Λουκᾶς τρίτος,  
5 ὃ Παῦλος αὐτός, οὐρανὸν φθάσας τρίτον,  
καί, τὴν ἄνωθεν, τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον  
λόγων ἀκούσας, ἐκμυεῖ θεωρίαν.  
Οἶων ὁ Λουκᾶς εὐτυχεῖ διδασκάλων!  
Οὕτως, ἄνωθεν οὕτως ἡκριβωμένος,  
τὰ θεῖα θείως ἱστορεῖ, δεδειγμένος  
10 ὁρίτῳ πυρίπνου, πάνσοφος θεηγόρος.

## 4

Codd. V, f. 202v.N, f. 142v. R, f. 199v. A, f. 449r.

Πατμ. Βιβλ., σ. 159. Κουτλουμουσιανός, σ. 95. Ζωμαρίδης, p. 15 σημ. 5. Κατάλ. Λαύρας, σσ. 2 καὶ 5. Stornajolo, p. 7 (μόνον ὁ στίχος 1)<sup>1</sup>. Martini, vol. II, p. 77 (μόνον ὁ στίχος 1· ἀποδίδεται δὲ τὸ ἐπίγραμμα εἰς Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόναν).

Τρίτος δὲ Λουκᾶς ὁητορεύει μειζόνως  
τοῦ μέχρις ἡμῶν μετριωθέντος Λόγου  
τὴν παιδικὴν αὔξησιν· εἴτα καὶ μέσῃν,  
καὶ τὴν τελείαν τῆς θεώσεως χάριν·  
5 Παῦλον γὰρ ἔσχε τεχνικὸν παιδοτροφέην.

## 5

Cod. Θ, f. 22v.

Καλλίμαχος, σ. 397. Ἱεροσ. Βιβλ., σ. 254. Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, pp. 29-30. Cyrillus, tom. I, p. 6 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4).

32 ταφοῖς G λάμπας τὰ τ. R 4 ὃ PR Παῦλον P 5 λόγων PRA 6 ἄ.  
καὶ μυεῖ θ. A 7 οἶον G οἶον PRA 8 οὕτως ἄ. οὕτως P οὕτος ἄ. οὕτος R  
οὕτος ἄ. οὕτως A 9 θεῖος GH v. 9 om. A  
44 θεότιτος Z

<sup>1</sup> Ἐκεῖ λέγεται ὅτι ὁ Matthæius ἐξέδωκε τὸ ἐπίγραμμα· τὴν ἔκδοσιν αὐτήν·  
δὲν εἶδον.



Λουκᾶ παρέλθε καὶ ξένην φάνον τρίβον  
τοῖς ἀσκόπως τρέχουσιν εἰς τρίβον πλάνης,  
λαοῖς δὲ δεῖξον ἐν σκότῳ καθημένους,  
οἷον βλέπειν ἔδειξε φῶς Θεοφάνης.

## 6

Γρηγόριος Παλαμᾶς, 1, σ. 55.

᾽Ω μόσχε Λουκᾶ τῆς τοῦ Θεοῦ γεωργίας!  
Ἐνθάδε τὸν σὸν μυστικὸν σπόρον βλέπων  
εὐαγγελικὸν βούλομαι δρέπειν στάχυν.

## 7

᾽Αλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30. Cyrillus, tom. I, p. 6  
(μόνον οἱ στίχοι 1, 6).

5 Σάλπιγξ μεγίστη τῶν λόγων Λουκᾶς πέλει,  
σάλπιγξ σοβοῦσα τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων  
καὶ πρὸς βίον λήγοντα μηδαμῶς γένος  
βροτῶν τρέχειν πείθουσα καὶ ψυχῶν νόσον  
τοῖς φαρμάκοις λύουσα τῶν χρηστῶν λόγων.  
ἱατρὸς γὰρ σωμάτων καὶ ψυχῶν μέγας.

## 8

᾽Αλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30.

Τὸν συνάναρχον τῷ Πατρὶ Θεῷ Λόγον  
ἐβρόντησας ἄριστα σεσαρκωμένον,  
κηρύξας Αὐτοῦ τὴν ἐν γῇ παρουσίαν,  
ὦ Λουκᾶ μάκαρ, ἐκ θεόπαιδος Κόρης.

## 9

Martini, vol. I, p. 188.

5 Καλλιγραφῶν πάρεσσι Λουκᾶς ἐνθάδε  
τρανῶν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον  
καὶ θαυμάτων τὸ πλῆθος· εἶτα καὶ Πάθος  
᾽Ανάστασιν τε καὶ πρὸς οὐρανούς· τρίβον  
ἀποστολὴν δὲ Μαθητῶν εἰς ὅλην  
γῆν, τοῦ διδάξαι τῆς Ἀληθείας λόγον.

51 ξένον A1 φράσον A1D

4 ᾽Ιωάννης pro Θεοφάνης A1D

81 forsitan Θεὸν pro Θεῷ

96 γῆν scripsi τὴν Δ

10

Λαοῦργας, σ. 177. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Λουκᾶς ἰατρός οὐ μόνον τῶν σωμάτων  
ἀλλ' οὐδὲν ἦτιον καὶ ψυχῶν παθημάτων.  
Ὅγδοάτῃ δεκάτῃ<sup>1</sup> μετεκίαθε Λουκᾶς γῆθεν·  
Ἀντιόχειά σε γείνατο μὲν Λουκᾶ μεγαλήτορ,  
5 ἔργα δὲ σεῖο χειρὸς ἔκετο γῆς δι' ὅλης.

11

Μηναῖον Ὁκτωβρίου, ἔκδ. Βενετίας, ἡμ. 18η.

«Εἰς Ἑρμαῖους βλέπειν σε καὶ πρὶν εἰργόμην,  
Λουκᾶς λέγει, τρανῶς σε νῦν Χριστὲ βλέπω».

Ὅγδοάτῃ δεκάτῃ πέρατος βίου ἔμμορε Λουκᾶς.

Δ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΙΩΑΝΝΗΝ

1

Anth. Palat., No 80. Κατάλ. Λαύργας, σ. 2.

Ἀρχιερεὺς Ἐφέσιοιο θεηγόρος ἐκ Θεοῦ εἶπεν  
πρῶτος Ἰωάννης, ὡς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

2

Anth. Palat., No 81.

Καὶ λαλέοντος ἄκουσε Λόγον καὶ πέφραδεν αὐτός,  
πρῶτος Ἰωάννης, ὡς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

3

Anth. Palat., No 82.

Οὐρανίης σοφίης θεοτερπὲς δῶμα κιχήσας,  
εἶπεν Ἰωάννης, ὡς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

4

Codd. G, f. 130v (καταλογάδην). N, f. 86v. S (δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ  
δύο ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ).

11 Ἰωάννης ἀρχιερεὺς Ἐφεσίου Ψ

<sup>1</sup> Δηλ. Ὁκτωβρίου.



Ζωμαρίδης, p. 16 καὶ σημ. 1. Πατμ. Βιβλ., σ. 56. Κατάλ. Λαύρας, σσ. 3, 5. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 54. Καλλιμάχος, σ. 392. Heinsius (εἰς προλεγόμενα) καὶ p. 276. Tischendorf, p. 27 (γραφάς τινας μόνον). Martini-Bassi, p. 395 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4). Martini, vol. II, p. 71 (μόνον ὁ στίχος 1· δηλοῖ ἐπίσης ὅτι τὸ ἐπίγραμμα εἶναι tetrastichum).

*Βροντήεις θεόφωνος Ἰωάννης πανάριστος  
πρωτοτόκου σοφίης ὑπεράρχιον εὖρατο ἀρχήν,  
πρωτοφανῆ γενετῆρα Θεοῦ Θεὸν αὐτογένεθλον.  
Ἐνθεν ὀλεθροτόκων αἰρέσεων ἡμβλυνε φρένα.*

## 5

Codd. N, f. 232v. R, f. 265. A, f. 450v.

Πατμ. Βιβλ., σ. 159. Κατάλ. Λαύρας, σσ. 2, 5. Ζωμαρίδης, p. 18 σημ. 1. Κουτλουμουσιανός, σ. 96. Stornajolo, p. 8 (μόνον ὁ στίχος 1). Martini, vol. II, p. 77 (μόνον ὁ στίχος 1).

*Βροντῆς τὸν νῖδον τίς βροτῶν μὴ θαναμάσῃ;  
Ἄει γὰρ οὗτος, ὥς ἐν ἀρχῇ, τὸν Λόγον  
τῷ Πατρὶ δεικνὺς καὶ πρὶν οὐσιωμένον,  
πάλιν τὸν Αὐτὸν γηγενῆ πεφηνότα  
5 τρανοὶ θεουργὸν καὶ παθητὸν σαρκίῳ.*

## 6

Cod. R, f. 265.

Ἀλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30. Ἱεροσ. Βιβλ., σσ. 254-255. Cyrillus, tom. I, p. 6 (μόνον οἱ στίχοι 1, 5). Coxe, στ. 48 (οἱ στίχοι 1, 2, 3).

*Βροντῆς γόνε, βρόντησον ὑπόθεν μέγα  
καὶ σήμανον πῶς ἢ προάρχιος φύσις  
Θεὸς βροτός τε καὶ Θεὸς πάλιν μένει.  
Δίδου δὲ λύσιν τῶν ὀφλημάτων βίου  
5 Νικήτα κοσμοῦντι τὸν χρόνον κύκλον.*

41 Φθογγῆεις G Βροντῆς OTTiEW Βροντῆ μὲν θ. F Βροντῆς θ. L 2 ἐναρχὴν pro εὐρ. ἀρχὴν G εὐρετο STT 3 π. γε τῆρα G Θεοῦ om. GE 4 v. om. GELOTT'Ti ὀλεθροκτόνων N ὀλεθροτόκον S φρένας F ἹΕ.δ.φ.αί.ῆ. pro metri conentione Heinsius protendit

51 τὸν om. A οὐ pro μὴ Z 2 ὥς ἐναρχὴ τοῦ λόγου A 4 πεφηνότα K 5 πάθη τὸν A

61 B. γέγονε R 2 σήμερον R προάναρχος R 5 τοῦ χρόνου κυκλουμένου R Ἰωάννου pro Νικήτα D Μαυροῦλ pro Νικήτα X' Ἰωάννου κοσμοῦντι τήνδε τὴν βίβλον Al post v. 5 «Εὐαγγελιστῶν τῶν σοφωτάτων λόγοις» addit X'

## 7

Codd. V, f. 320v. G, f. 130r (καταλογάδην). P, f. 159r. A, f. 450v.  
Cr, f. 1r. C, f. 262v.

Ζωμαρίδης, p. 15. Πατρμ. Βιβλ., σ. 60. Κατάλ. Λαύρας,  
σσ. 3, 4. Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22. Tischendorf, p. 27. Stor-  
najo 10, p. 7 (μόνον ὁ στίχος 1).

Ὁ παρθένος τί ; Τὸν τεκόντα τὸν κάτω  
λιπών, τεκόντα τὸν Θεὸν κτᾶται μόνον.

Ὡς παρθένος γάρ, πρὸς τὸν ἐκ τῆς Παρθένου  
καλοῦντα Χριστόν, οἱ συγγενῆς τρέχει.

5 Ἐντεῦθεν εἰς τὸ στήθος Αὐτοῦ γνησίως  
πεσών, ἐκεῖθεν τὴν ἄβυσσον λαμβάνει  
τῆς γνώσεως καὶ πάντα πλουτεῖ τὸν κόσμον,  
μυστηρίων ἄγνωστα καὶ τοῖς ἀγγέλοις.

10 Θεηγόρος τέταρτος οὖν Ἰωάννης  
Εὐαγγελιστής, ἀλλ' ἐν ᾧ δογμάτων  
πρῶτος, μέγιστος, ἄκρος, ἀρχὴ καὶ τέλος.

## 8

Cod. G, f. 130v.

Ζωμαρίδης, p. 16.

Λόγον γράφων ἄρρητον ὁ βροντῆς γόνος,  
βροτοὺς ἔδειξε προσκυνητὰς τοῦ Λόγου.

5 Βροντῶν ὁ βροντῆς υἱὸς ἡγαπημένος,  
ἐκ τῆς ἄνωθεν μυστικῆς θεωρίας,  
ὡς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς Θεὸν Θεὸς Λόγος,  
βροτοὺς θεωρεῖ τοῖς θεοφθόγοις λόγοις.  
Βροντῆς γόνος σύ, πῦρ ἀπαστρέπτεις λόγῳ·  
κρουνοὺς πυρὸς γάρ στέρνα βλύζει δεσπότην.

## 9

Cod. G, f. 131v.

Ζωμαρίδης, p. 18.

Βροντῆς τὸν υἱόν, ἀστραπὴν τὴν τοῦ λόγου,

72 εἰπὼν pro λιπών P τὸν om. P κατὰ pro κτᾶται P 3 αὐτὸν pro πρὸς A  
τῆς om. A 4 λαλοῦντα PA συγγενεῖς P φθάνει pro τρέχει A 6 ἐλκύει pro  
λαμβάνει A λαμβάνει τ. ἄ. C 7 τῆς... τὸν om. G τ. γ. μάλιστα καὶ πλουτεῖ κτί-  
σιν A 8 μυστήρια P forsitan ἀγνώστων pro ἄγνωστα codd. 9 θεηγόροις AC  
ἦν pro οὖν Cr 10 Εὐαγγελισταῖς GAC



ὁρῶν σε γραπτὸν φωτιοῦμαι τοὺς νόας·  
σὺ γάρ, προσάψας πυρρὸν ἀφράστων λόγων,  
φθάνεις λῦσαι τὸν κόσμον ἐκ σκότους πλάνης.

## 10

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σσ. 53 - 54.

Πλήρης ὑπάρχων πίστεως τῆς ἐνθέου,  
Εὐαγγελιστὰ Ἰωάννη παρθένε,  
πλουτεῖς τὰ θεῖα τῶν ἀπορρήτων λόγων  
φέρων γὰρ ἔνδον Χριστὸν ἐνστερνισμένον  
5 τῆς εὐσεβείας ἐξαπλοῖς τὴν πυξίδα,  
καὶ τῆς Τριάδος ἐξανοίγων τὴν θύραν  
σαφῶς ἐδείχθης ἡγαπημένος φίλος.  
Ἄλλ', ὦ φαινὲ βροντορῆτορ τῶν ἄνω,  
τὸν ἐκ Θεοῦ λαβόντα τὴν σὴν πτωχείαν,  
10 σφῶσις λιταῖς σου πρὸς Θεὸν καὶ δεσπότην  
τὸν νοῦν ἀγνεύοντ' εἰς ἀληθείας φάος  
καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἀντέχεσθαι κρείττονως.

## 11

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σ. 55.

Τὸν αἰτὼν σὲ τὸν θεόπτην τὸν μέγαν  
ὁ Χριστὸς αὐτὸς ἀνὰ τὸ στήθος φέρων,  
τρανῶς λέγειν ἔοικε τῇ κοσμουργίᾳ :  
«Σέβου τὸ δόγμα τῆς Ἑμῆς Μοναρχίας».

## 12

Κατάλ. Λαύρας, σ. 2.

Στήθει θεουργῶ τοῦ θεαρχικοῦ Λόγου,  
Εὐαγγελιστὰ τῆς τριφαοῦς θεαρχίας,  
ἐπικλιθεῖς, ἤντλησας ἀρρήτους λόγους.  
Ἐν οὐρανοῖς θεουργῶν ποίμνιον [τὸ σὸν] σκέπε.

## 13

Ἀλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30. Cyrillus, tom. I,  
p. 6 (μόνον οἱ στίχοι 1, 6).

92 γραπτῶν G 3 πρὸς ἄψας G  
108 ὃ scripsi ὃ Φ  
124 τὸ σὸν deleui

5 Βροντὴ πέφυκεν ἡ θεηγόρος λύρα,  
βροντιῶσα, κηρύττουσα τῇ οἰκουμένῃ,  
Ἰωάννης, ἄρρητον οὐσίαν, μόνην,  
θείαν, τριφεγγῇ, δημιουργὸν τῶν ὄλων·  
ἔγνω γὰρ ὄντως καὶ γράφει θεία βίβλω,  
καὶ νοῦν δαδουχεῖ καὶ καταναγάζει φρένας.

14

Ἀλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30.

Αἴγλη τριφεγγεῖ τὸν νοῦν λελαμπρυσμένος,  
ἥστραψας κόσμῳ βροντήσας ἀριδήλως,  
τρανῶν τε τὴν σάρκωσιν τοῦ θεοῦ Λόγου,  
ὦ Θεολόγε, γόνε βροντῆς, ἐνθέως.

15

Martini, vol. I, parte I, p. 189.

5 Ἐνθους ὑπάρχει, τὴν ἀπόρρητον βλέπων  
γέννησιν οὗτος, τοῦ πρὸ αἰώνων Λόγου,  
βροντῆς ὁ κληθεὶς υἱὸς ἐκ Πατρὸς Λόγου,  
τοῦ νῦν φανέντος ἐξ ἀχράντου Παρθένου,  
ἥνπερ διεβρόντησεν εἰς οἰκουμένην,  
ὡς ἀστραπῆς φῶς τὴν ἀλήθειαν φάνας.

16

Cod. Cr, f. 1r.

Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22.

Ὅρᾳς συνῆξε τὰς ὀφρῦς πως ὡς νέφη,  
ῥοῦσαι τὰ θεία πᾶσι βροντῆσαι θέλει·  
τοῦδ' ἀστραπῆς φαίνοντος τὰ φάη πλέον.

17

Cod. Cr, f. 1r.

Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22.

Βροντῆς ἄνω μὲν θείας ἐξαστραψάσης,  
τόνδ' ἐκμνούσης τὴν μονάδος Τριάδα,  
νοῦν, ὅπας ἤρεν οὗτος ἀντενωπίως.

156 ὡς scripsi ὦ Δ

173 νοῦν scripsi νοεῖν cod.

## 18

Cod. Cr, f. 1r,<sup>1</sup>1v.

Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22.

Μυσητριώδη καὶ ξένην ὁρῶν θέαν,  
 νοῦν, βλέμμ' ἄνω μέν, χεῖρα δ' οὖν μύστην φέρει,  
 ἥ καὶ βροντ<αῖς> βροντῆς θεολογῶν παῖς, πᾶσιν  
 ἔφησε συνάναρχον, ὁ βροντῆς γόνος,  
 5 τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι τὸν Θεὸν Λόγον  
 καὶ τὸν ἀπάντων δημιουργὸν κτισμάτων.  
 Τοῖνυν σιώπα πᾶς τις ἀλλοτριόφρων,  
 στόμα τὸ λάλον σὸν φιμώθητι, σίγα,  
 εἰ δ' οὖν καταφλέξει σε πῦρ τὸ τῆς δίκης.

## 19

Λαοῦρδας, σ. 175. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Ὅν εἶπε Χριστὸς ἠγαπημένον φίλον,  
 πάρεσιν αὐτῷ νῦν καλῶν θεὸν λόγον.  
 Ἐκπτατο γαίης ἰσόθεος φῶς εἰκάδι ἔκτη<sup>1</sup>  
 5 ἄγξε κνάνωπα Ἰωάννης ἐπὶ οἶνοπα πόντιον  
 νήσου ἀπωσάμενος ἦν ἐς ἔτ' ἀμφιέπει.

## 20

Λαοῦρδας, σ. 194. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Κἄμοι μέγιστε πέμψον νῦν θεολόγων,  
 καθὼς ἔπεμψας ρώμην τῷ Χρυσοστόμῳ<sup>2</sup>  
 ὀγδοὰ θ' ὕψιπέτιοι τάφος ρέα φύσατο μάννα  
 5 αἰρετικῶν δ' ἄρα ἠπεθανοὺς ἀπεφήνατο μύθους  
 θεολόγος, φάμενος ἀρχῇ ἔόντα λόγον.

## 21

Μηναιὸν Σεπτεμβρίου, ἐκδ. Βενετίας, ἡμ. 26η.

Πατὴρὸς παρέστις ἠγαπημένῳ Λόγῳ,  
 πάντων Μαθητῶν ἠγαπημένε πλέον.

Πρὸς γε Θεὸν μετέβη βροντῆς πάς εἰκάδι ἔκτη.

183 ἡ scripsi ἡ cod. <αῖς> addidi 8 τὸν scripsi τῶν cod.  
 203 forsitan ὀγδοάθ'

<sup>1</sup> Δηλ. Σεπτεμβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν εορτάζεται ἡ μετάστασις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

<sup>2</sup> Δηλ. Μαῖου.



## 22

Μηναῖον Μαΐου, ἔκδ. Βενετίας, ἡμ. 8η.

Οὐ βρῶσιν ἀλλὰ θῶσιν ἀνθρώποις νέμει  
τὸ τοῦ τάφου σου μάννα, μύστα Κυρίου.

Ὁγδοάτῃ τελέουσι ῥοδισμὸν βροντογόνοιο.

## Ε' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΣ

Codd. N', f. 14v. G, f. 166r.

Ζωμαρίδης, p. 21. Ἀλλάτιος, p. 39. Fabricius, p. 27.  
Κουτλουμουσιανός, σ. 96. Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σ. 54.  
Coxe, στ. 48. Martini, vol. I, parte I, p. 143. Βέης, σ. 45 (μόνον ὁ  
στίχος 1).

Ἡ τετράς ὧδε τῶν Μαθητῶν τοῦ Λόγου  
ἐκχεῖ τὸ ρεῦμα τῶν ἀειρύντων λόγων·  
τοῖνυν ὁ διψῶν μὴ κατόκνει τοῦ πίνειν,  
ψυχὴν κατάρδων καὶ ποτίζων τὰς φρένας.

4 ψυχὰς κατάρδει κ. ποτίζει τ.φ. GM post v. 4 alii 17 v. sequuntur apud Al